

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ СТАТИСТИКИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Момотюк Людмила Євгенівна,
доктор економічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної та
виховної роботи,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Державні фінанси - це одна з найважливіших складових частин фінансової системи держави. Державні фінанси є досить складною розгалуженою системою відносин, яка опосередковується формуванням і використанням централізованих фондів грошових коштів на різних рівнях адміністративно-територіального устрою держави. Розгалуженість цієї системи і наявність значної кількості фондів обумовлюється різноманітністю функцій держави і завдань, які вона вирішує, а також розмежуванням функцій і повноважень між різними рівнями державної влади.

Завданням статистики державних фінансів у цілому є вивчення кількісних закономірностей масових процесів, що відбуваються при формуванні та використанні державних фінансів. При цьому кожна ланка державних фінансів має властиві їй завдання статистичного дослідження. Так, основними завданнями статистики бюджету як основної ланки державних фінансів є: визначення обсягів та динаміки доходів і видатків бюджету; вивчення структури доходів та напрямів використання коштів бюджетів усіх рівнів з метою вдосконалення фіскальної політики держави; аналіз виконання бюджетів усіх рівнів та впливу фіскальної політики держави на економічний і соціальний розвиток; подальше приведення діючої бюджетної класифікації у відповідність до міжнародних стандартів; аналіз джерел фінансування бюджетного дефіциту; вивчення мережі, штатів та контингентів бюджетних установ з метою ефективного використання бюджетних коштів тощо. Крім того, важливими завданнями статистики державних фінансів є визначення обсягів державного внутрішнього та зовнішнього боргів, їх структури та динаміки, вивчення динаміки показників надходження та використання грошових коштів фондів державного соціального страхування, аналіз їх складу та структури, а також дослідження загальних закономірностей формування коштів фондів державного соціального страхування.

Офіційним документом, в якому викладені методологічні основи та практичні рекомендації щодо побудови системи статистики державних фінансів, є опубліковане МВФ «Керівництво зі статистики державних фінансів 2001» (далі - Керівництво СДФ 2001) [3]. Видання цього Керівництва СДФ 2001 є вагомим досягненням світової статистичної науки у частині розробки стандартів щодо складання, аналізу й оприлюднення податково-бюджетної статистики з метою покращення звітності та прозорості у сфері державних фінансів. Основна увага в Керівництві СДФ 2001 зосереджується на визначенні й розробці системи чітких понять та категорій, класифікацій і принципів організації та ведення статистики державних фінансів.

Статистика державних фінансів в Україні має важливе значення як у розробці та моніторингу виконання бюджетних програм, так і у здійсненні нагляду за реалізацією заходів соціально-економічної політики. Тому нині постала проблема приведення статистики державних фінансів у відповідність до міжнародних стандартів. Проблема гармонізації статистики державних фінансів тісно пов'язана з глобалізаційними процесами, що відбуваються в Україні, та потребує переходу на міжнародні статистичні стандарти.

Гармонізація системи статистики державних фінансів вимагає повної відповідності та узгодженості, дотримання загальноприйнятих принципів статистики, складання звітності групою країн чи їх об'єднаннями, наприклад країнами ЄС, СНД [5]. Гармонізація передбачає поєднання та взаємну відповідність законодавства країн щодо регулювання бухгалтерського обліку і статистики, допускаючи існування в кожній країні своєї моделі організації обліку й системи стандартів [5]. Отже, гармонізація статистики державних фінансів України передбачає наявність уніфікованих класифікацій, методів обліку, звітності тощо. У системі статистики державних фінансів першочерговим кроком є проведення уніфікації бюджетної класифікації відповідно до міжнародних стандартів.

Бюджетна класифікація використовується на всіх стадіях бюджетного процесу - у процесі складання, розгляду, затвердження бюджетів усіх рівнів та їх виконання. Вона відіграє важливу роль у здійсненні контролю за фінансовою діяльністю суб'єктів бюджетного процесу. Чинна в Україні бюджетна класифікація в цілому відповідає міжнародним стандартам. Невеликі розбіжності у податкових надходженнях до бюджету пояснюються особливостями національної податкової системи. Щодо видатків бюджету, то функціональна класифікація видатків у теперішній час повністю приведена у відповідність до міжнародних стандартів статистики державних фінансів 2001. Національна економічна класифікація видатків відповідає міжнародній, а поділ на поточні та капітальні видатки можна пояснити щорічним виділенням у складі бюджету поточного бюджету та бюджету розвитку. Разом з тим відомчої класифікації видатків та класифікації кредитування бюджету, які існують в національній бюджетній класифікації, у міжнародних стандартах не передбачено [2].

Складнішим є питання щодо класифікації державного боргу та формулювання поняття «бюджетний дефіцит». Для міжнародних організацій достовірне та точне визначення величини державного боргу є дуже важливим, оскільки існують вимоги до його величини та обсягів державного дефіциту. Так, відповідно до міжнародних стандартів, граничними межами, що визначають оптимальність державного зовнішнього боргу і дозволяють його обслуговувати, вважають співвідношення між загальною сумою боргу і ВВП до 40%, нею та експортом товарів і послуг - до 200-250%, платежів з обслуговування боргу та експорту товарів і послуг - до 20-25% тощо [4, ^80]. До категорії країн із надмірним рівнем заборгованості належать ті, які протягом останніх років мали перевищення критичного значення хоча б одного з перелічених вище показників.

У нас же існують розбіжності навіть між самим визначенням поняття «державний борг», який надається Бюджетним кодексом України, та вимогами міжнародних стандартів. Так, відповідно до Бюджетного кодексу, «державний

борг - це загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають у дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору» [1]. Таке визначення значно звужує величину державного боргу, оскільки не передбачає, що до державного боргу включаються зобов'язання місцевих органів влади, борги фондів державного соціального страхування тощо.

Щодо терміна «державний дефіцит», то в міжнародних стандартах він трактується як чисте запозичення сектору державного управління. В нинішніх умовах в Україні, як показує аналіз оприлюднених показників державних фінансів, показник державного дефіциту відсутній, а вказується і розраховується тільки показник дефіциту бюджету. Тобто відсутність показників державного дефіциту в офіційних статистичних виданнях не дає можливості оцінити дефіцит кожного із підсекторів сектору державного управління.

Отже, через негармонізовані методи і принципи оцінки державних зобов'язань в Україні стан державних запозичень не відповідає загальноприйнятим у світі та в ЄС зокрема, що спричинює викривлення інформації про стан державних фінансів країни.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI, станом на 01.11.2017 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Момотюк Л. Є. Статистика державних фінансів та її гармонізація з міжнародними стандартами / Л. Є.Момотюк // Облік і фінанси. - 2013. - № 2 (60). - С. 93-99.
3. Руководство по статистике государственных финансов 2001 года [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfs/manual/rus/index.htm>
4. Федякина Л. Н. Международные финансы : [учеб.] / Л. Н. Федякина. - СПб. : Питер, 2005. - 560 с.
5. Special Data Dissemination Standard [Electronic resource] / International Monetary Fund. - Mode of access : <http://dsbb.imf.org/sddsindex.htm>